

נעם לידר

חטיבת המדע, רשות הטבע והגנים

ציטוט מומלץ

לידר נ. 2010. הרעלות בעלי-חיים
בישראל. אקולוגיה וסביבה, 1(1).



הרעלת נשרים בגמלא, יוני 07. צילום: אילן שטרן

הרעלות בעלי-חיים בישראל

[בקצרה](#)

גיליון חורף 2010 / כרך 1(1) 3 בינואר, 2010

ו"ח חדש, שפרסמה לאחרונה רשות הטבע והגנים^[1], חושף תמונה קשה של הרעלות בעלי-חיים המתרחשות בתדירות גבוהה ביותר בישראל. במהלך חמש השנים האחרונות איתרו פקחי הרשות כ-120 מקרי הרעלה מדי שנה. נתון זה הוא גבוה ביותר, שכן משמעותו היא, שבממוצע מתגלה בישראל הרעלת בעלי-חיים כל שלושה ימים, כאשר ברור גם לפקחים, כי מקרים רבים אינם מתגלים כלל.

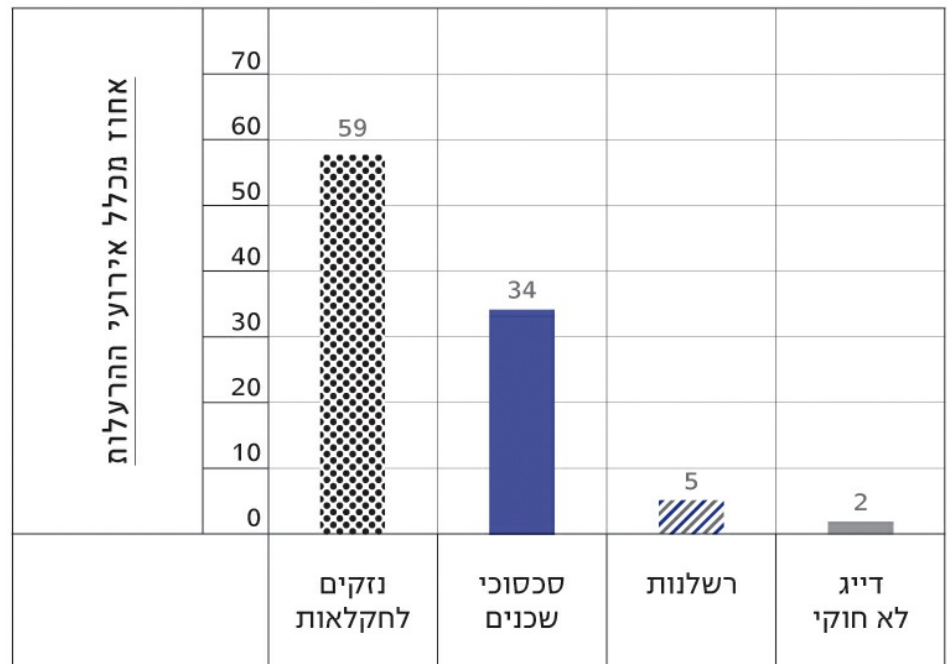


הרעלה בתירוש, פיתיון מורעל בטמיק, אוגוסט 09. צילום: און ולנסי

הנפגעים העיקריים מהרעלות הם עופות ויונקים. מבין היונקים תועדה פגיעה ב-21 מינים שונים, בעיקר טורפים, ומבין העופות תועדה פגיעה ב-45 מינים שונים, בעיקר עופות דורסים נדירים (ביניהם הנשר המקראי). שתי קבוצות אלו, היונקים הטורפים והעופות הדורסים, כוללות מינים חשובים במערכות אקולוגיות טבעיות, וזאת עקב היותם טורפי-על, הממוקמים בראש פירמידת המזון. כל פגיעה, ובוודאי הכחדה של אוכלוסיות מינים אלו, משליכה באופן ישיר על קבוצות אחרות של בעלי-חיים ועלולה להוציא מערכות טבעיות משיווי משקל. הרעלים שבהם נעשה שימוש בהרעלות, כמו האלדיקארב ("טמיק") והמתומיל ("לאנט") האורגנוזרחניים או סודיום פלואורואצטט, נמנים על הרעלים החזקים ביותר הנמצאים היום בשימוש חקלאי. חומרים אלו אינם פוגעים רק בבעלי-חיים, אלא עלולים לפגוע קשות גם בבני-אדם.

95% מההרעלות של בעלי-חיים בישראל נגרמות בזדון ומתוך כוונה להרעיל חיות בר, ולא בשל שימוש לא נכון או רשלני בחומרי הדברה. הרעלות בזדון כנגד חיות-בר המזיקות לחקלאות (חזירי-בר, תנים וזאבים) מהוות כ-60% מאירועי ההרעלה שסיבתם ידועה ואילו הרעלות בזדון של בקר או צאן על רקע של סכסוכי שכנים מהוות כ-35% מאירועי ההרעלה שסיבתם ידועה. פגרי הבקר או הצאן נשארים פזורים בשטח וממשיכים להוות מקור להרעלות משניות של טורפים ועופות דורסים. רק אחוז קטן (5%) של הרעלות נגרם בעקבות טעות או רשלנות.

איור 1. סיבות להרעלות חיות-בר



איור 1
סיבות להרעלות חיות-בר

מחקר שנערך לאחרונה [2] הראה בברור את הקשר ההדוק בין חוסר סניטציה לבין עלייה במספר המינים המתפרצים (מינים שאוכלוסייתם עוברת את כושר הנשיאה של השטח ועל ידי כך משפיעים לשלילה על בית הגידול ועל מינים נדירים או פוגעים בבני-אדם, חיות משק וחקלאות).

ניסוי שנערך במסגרת המחקר הראה את ההשפעה הרבה של פסדי לולים על פעילות השועלים והתנים בתחומי היישוב, ושבועזרת פינוי מוסדר שלהם, ניתן להפחית באופן משמעותי את פעילותם ואת הנזקים הנגרמים עקב נוכחותם.

הפחתת מקורות מזון זמין תאפשר הפחתת אוכלוסיותיהן של טורפים אלו בזמן קצר יחסית, תקטין את הסיכונים לאדם ולמערכות הטבעיות הנובעים מצפיפותם הגבוהה ותמנע מוטיבציה לפעילויות הרעלה. כמו כן, פעילות סניטציה מייתרת במידה רבה את הצורך בפעילות של דילול טורפים כאמצעי לטווח הארוך בפעילות ממשק אוכלוסיות הטורפים. ואכן, החקלאים באזור שבו בוצע הניסוי הבחינו בעצמם בשינוי המשמעותי והביעו שביעות רצון גבוהה ביותר מהתוצאות. חלקם אף הביעו נכונות ליזום את המשך הפינוי המוסדר של פסדי העופות, מתוך הבנה שבדרך זו יוכלו לשפר את איכות חייהם, להפחית את הפרעת התנים והשועלים ולהיות בין היישובים המובילים בפעילות מסוג זה.



הרעלת נשרים בגמלא, יוני 07. צילום: אילן שטרן

פגיעה ביבולים על ידי בעלי-חיים עלולה לגרום נזקים גדולים לתוצרת החקלאית, אך קיימות כיום דרכי טיפול שונות, אשר בעבודה משותפת ונכונה של החקלאים עם פקחי רשות הטבע והגנים, עשויות לצמצם במידה ניכרת את מידת הנזקים לחקלאות. אמצעים כגון הסדרת מזבלות, פתרונות מבניים (גידור אלקטרוני, רשתות), אמצעים להברחה (חומרים דוחי בעלי-חיים, תותחי גז) וצעדים אקטיביים (ממשק לוויסות אוכלוסיות בעזרת ציד, מלכודות) יכולים להפחית את הלחץ על החקלאי ועל יבולו בלי הצורך להשתמש ברעלים, אשר פוגעים בכלל חיות הבר, המזיקות והנדירות כאחד.

מקורות

1. לידר נ, דרור א, קינר ר, ושקדי י. 2009. הרעלות בעלי-חיים בישראל בשנים 2004–2007: הצגת בעיה והדרכים לפתרונה. פרסום פנימי, חטיבת המדע, רשות הטבע והגנים.
2. דולב ע וזלץ ד. 2008. צפיפות מוגברת של תנים ושוועלים כתוצאה מפעילות חקלאית של גידול

עופות והשפעתה על מבנה חברת היונקים במערכות האקולוגיות השכנות ללולים. דו"ח לקרן המדען הראשי במשרד החקלאות.